

Prolog

Det hører til sjældenhederne, at vurderingen af et maleri undergår så store ændringer, som det har været tilfældet med Lauritz Andersen Rings *Banevogteren*. Da det kom frem i 1884 blev billedet enten overset eller nedvurderet af langt de fleste kunstanmeldere. Det er ikke med i kunstsamleren Hans Christian Christensens fortegnelser over Ring-værker fra 1910 og 1922. Og det har kun fået tildelt et par linjer i kunsthistorikeren Peter Hertz' monumentale Ring-biografi, der udkom året efter malerens død, i 1933. Men som en moderne Fugl Fønix er det genopstået af asken. Det spillede for eksempel en hovedrolle på udstillingen *L.A. Ring. På kanten af verden*, der blev vist på Statens Museum for Kunst og Randers Kunstmuseum i 2006-07. Nu kappes kunstsribenter om at hylde *Banevogteren* som et af de vigtigste malerier i L.A. Rings omfattende produktion.

Siden forfatterne til denne bog første gang så *Banevogteren* for mere end tyve år siden, har vi været fascineret af billedet. Senest har vi forsøgt at sætte det ind i en europæisk og amerikansk tradition for at male jernbaner og tog – og mennesker, der har med tog at gøre – i bogen *Frygt og fascination. Danske og udenlandske jernbanemalerier fra 1840 til i dag* (2011). Undervejs har vi mange gange undret os over den utrolige re-vurdering, maleriet har været ude for, men lidt efter lidt er det gået op for os, at der findes andre mystiske, eller i hvert fald uoplyste, omstændigheder omkring netop det billede:

1. Hvor har L.A. Ring fundet motivet til sit billede? Hvornår præcist er det malet og under hvilke omstændigheder? Hvem har stået model for den eneste figur i maleriet, altså banevogteren, som står uden for sit sortmalede skur og ser hen mod toget, der nærmer sig den overkørsel, han bevogter?

2. Hvor befandt maleriet sig i de mange år, der gik, fra det blev solgt for kun 75 kr. på en auktion på Café Bernina, i 1886, til det pludselig dukkede op igen i maj 1951 på en af Kunsthallens auktioner i Købmagergade 11, og ved den lejlighed blev købt af Nationalmuseum, Stockholm? Hvordan har det kunnet lade sig gøre at holde det skjult for offentligheden i mere end 65 år? Og hvorfor kom det på auktion i 1951?
3. Hvordan var den umiddelbare reception af *Banevogteren* i de toneangivende danske aviser, da billedet første gang blev fremvist for offentligheden på Charlottenborgs juleudstilling i december 1884?
4. Hvordan gik det til, at det store flertal af kunstkribenter gradvist ændrede syn på L.A. Rings kunst i perioden 1886-1951, hvor *Banevogteren* var skjult for offentligheden? Hvem var de centrale personer i denne transformationsproces?
5. Hvordan har den moderne reception af *Banevogteren* været, efter at maleriet fik et nyt og blivende hjem på Nationalmuseum, Stockholm? Hvilke udstillinger har *Banevogteren* været med i, og hvad er der i sammenhæng hermed blevet skrevet om billedet? Hvordan har moderne kunsthistorikere med baggrund i litterære studier åbnet for nye fortolkninger af Rings maleri?
6. Og til sidst: Hvis vi er i stand til at trænge ind bag det slør af mangelfulde oplysninger, som hidtil har omgivet *Banevogteren*, kan vi da gøre os håb om, gennem en kombineret kunsthistorisk og teknologihistorisk analyse af maleriet, at nå frem til en endnu dybere indsigt i Rings enestående værk?

Denne bog giver svar på disse spørgsmål.

Banevogteren – baggrund og tilblivelse

På bunden

Den 16. december 1884 tog den unge maler L.A. Ring sig endelig sammen til at skrive et brev, han længe havde haft planer om at skrive, ”men når alting går så skidt, som det har gået i Efteråret, så taber man Lysten til alting og særlig til at skrive, som jeg i forveien ikke er videre stiv i”.¹ Således indledte han sit julebrev til gårdejer Lars Ebbesen i landsbyen Rågelund cirka otte km øst for Odense, en af de mest usædvanlige mæcener i dansk kunsthistorie.² I sommeren 1883, såvel som i sensommeren 1884, havde Ring, der var en fattig og næsten ukendt maler, nydt godt af Ebbesen-familiens gæstfrihed i flere uger. Han havde desuden haft stort udbytte af at diskutere den spændte politiske situation i provisorietidens Danmark med Ebbesen, der også var venstremand, dog i en mindre radikal udgave end maleren selv, der var søn af en landsbyhåndværker og husmand i Sydsjælland. Men nu kan Ring ikke udsætte brevet længere, hvis han skal være sikker på, at det når frem til modtageren inden jul. Og han forsøger ærligt at forklare Ebbesen, hvad det er, der plager ham:

På Juleudstillingen, som er aaben i denne Tid, har jeg to Billeder, men jeg får vist også lov til at beholde dem, for der sælges ikke noget. Det ene af dem er Peer, og det andet er en Banevogter. Efter Julen har jeg tænkt på at rejse ud på Landet for at male et Billede, og så vil jeg sende så meget som muligt ind på Kunstnernes Auktion, som skal være først i Februar, for at se om jeg ikke skulde kunde faa saa mange Penge, at jeg kan komme til Amerika. For som Du husker, talte jeg vist om det, inden jeg rejste ovre fra Eder, og der er modnet meer og meer den bestemmelse hos mig, at jeg vil reise, for i Længden kan det dog ikke blive ved med at gaa, som det gaar, da man tilsidst vikler sig ind i et Uføre, som man aldrig kommer ud af igjen. Og blive ved med at gaa her og træde Vande, det duer ikke. Lad det saa ogsaa gaa galt, værre end man har det her, kan det dog ikke blive.³

Figur 1.1: Fotografi af L.A. Ring fra 1888. Det Kongelige Bibliotek.

Ring er forståeligt nok frustreret over, at ingen vil købe de to malerier, han har med på Charlottenborgs juleudstilling i december 1884, og hvoraf i hvert fald "En Banevogter" er et dybt personligt værk, det har kostet ham hårdt arbejde og hjerteblod at få gjort færdigt. Han ser efterhånden ingen anden udvej end at forsøge at skaffe penge til en billet til USA ved at sætte alle sine usolgte malerier til salg på Kunstnernes Auktion næste gang, den afholdes. Blive kan han ikke, for humøret bliver stadig dårligere i takt med, at året går på hæld, og mørket tager til. Rings depressive tendenser kommer også til udtryk i et uendelig trist maleri, som han er gået i gang med, betror han sig til Lars Ebbesen:

Jeg maler for Tiden på et Billede (mørke Tanker), det forestiller en Maler, som har forladt sit Arbejde og sidder grublende over Fremtiden, medens Døden lurur bag vægen. Det er en Illustration til min Sindstemning, siden jeg forlod Fyn. Det har ikke været videre lystelig, og du kan vel heller ikke have nogen videre Fornøielse af at høre paa alle disse klager over dårlige Tider ogsaa, men for denne gang får Du at nøies, og for at hjælpe lidt på Brevet, sender jeg en Kritik af Juleudstillingen og en Artikel om Socialismen i det nye Blad, som du vist kan have godt af at læse.⁴

Det nye blad, Ring refererede til, var *Politiken*, der kom på gaden første gang den 1. oktober 1884. Den 14. december samme år bragte *Politiken* en anmeldelse af juleudstillingen, hvori Rings malerier – som vi skal se i kapitel 3 – fik en ikke videre flatterende omtale.⁵ Ind imellem led Ring tilsyneladende af selvmordstanker, men de blev heldigvis aldrig realiseret, bl.a. fordi han havde gode venner på Fyn, og fordi han nærede et lønligt håb om, at socialismen ville blomstre og skabe en bedre verden i fremtiden.

Figur 1.2: L.A. Ring,
Haveparti med portrætfigur
af Lars Ebbesen (1884).
Olie på lærred.
57 x 44 cm. Privateje.

I resten af dette kapitel vil vi komme ind på de problemer af personlig, professionel og politisk karakter, der plagede L.A. Ring i 1870'erne og 1880'erne. Dernæst vil vi diskutere, hvordan Ring i 1883-84 – en kritisk periode af malerens liv – tog livtag med disse problemer i et af sine absolutte hovedværker. Og til sidst vil vi forsøge at sætte et punktum for flere års usikkerhed om, hvor maleren fandt motivet til maleriet, og hvem der stod model for Banevogteren.

L.A. Ring og hans problemer

Lauritz Andersen blev født 15. august 1854 i landsbyen Ring i Sydsjælland som næstældste søn af husmand, tømrer og hjulmager Anders Olsen og dennes hustru Johanne Andersdatter. Familien var fattig, men næppe fattigere end mange andre småkårsfolk på den tid. Ud over at passe sin skolegang måtte Lauritz, som en selvfølge, gå sin far til hånde i marken og i værkstedet, indtil han blev konfirmeret søndag den 27. september 1868. Det gik godt. Præstens bedømmelse af hans "Kundskab og Opførsel" lød på "Meget god".⁶

Netop i årene omkring Lauritz' konfirmation skete der noget helt usædvanligt i den lille landsby: Jernbanen kom til byen. Sydbanen, der gik fra Roskilde over Køge og Næstved til Vordingborg og med endestation i Masnedsund, blev anlagt i årene 1868-70. Den enkeltsporede jernbane blev ført lige gennem landsbyen Ring, og familiens lille jordstykke, der lå umiddelbart nord for landevejen mellem Ring og Hammer, blev oven i købet skåret over af banen.⁷ I de første mange år efter at banen den 4. oktober 1870 var blevet åbnet for regelmæssig trafik, kom toget buldrende tæt forbi Lauritz' barndomshjem seks gange om dagen.⁸

Lauritz fulgte naturligvis ivrigt med i anlægget af den nye bane gennem Ring, men da togene begyndte at køre, havde han ikke længere sin daglige gang i landsbyen. Familiens husmandsbrug og faderens håndværk kastede ikke nok af sig til at udgøre et tilstrækkeligt økonomisk grundlag for den unge Lauritz' fremtid. Han måtte ud at arbejde. I 1869, året efter konfirmationen, kom han i lære som håndværksmaler i Præstø. Det var hårdt arbejde, sikkert lige så hårdt, som hvis han, i lighed med flertallet af sine skolekammerater, var blevet tjenestedreng hos en af egnens bønder. Men han stod læretiden igennem og fik svendebrev i 1872. Resten af sit liv huskede Ring fra sin læretid én oplevelse, som fik afgørende indflydelse på hans fremtid. Den fandt sted, da han på et tidspunkt var med til at udføre malerarbejde på et af egnens store godser, herregården Nysø. Her så han for første gang rigtige malerier hænge på en væg, og det betog ham så voldsomt, og han begyndte at fantasere om selv at blive kunstmaler. Et møde med landskabsmaleren P.C. Skovgaard gjorde også stort indtryk på ham.⁹

Efter endt læretid flyttede han i 1872 til hovedstaden, hvor han i flere vinterhalvår fulgte tegneundervisning på Teknisk Skole for at

Figur 1.3: L.A. Ring,
Vejen forbi morfaderens hus,
L.A. Rings barndomshjem
i landsbyen Ring. Forår
(1880/82). Olie på lærred.
34 x 26 cm. Privateje.

forberede sig til Kunstakademiet, en aktivitet han finansierede ved at arbejde som håndværksmaler i sommerhalvåret. I januar 1875 blev han optaget på Kunstakademiets Forberedelsesskole, hvor han fulgte professor Frederik Vermehrens undervisning gennem flere semestre, inden han efter at have aftjent sin værnepligt gik videre i Modelskolen i 1877. Utilfredshed med undervisningen, der begge steder ”var fuld af dogmatiske Regler og smaalige Anvisninger”,¹⁰ og en elendig økonomi

fik ham dog i 1877 til at opgive den akademiske løbebane for i stedet at forsøge sig med at slå igennem som selvlært maler. Under studierne havde han fået flere gode kammerater, og han havde naturligvis tillært sig en del færdigheder undervejs, men at han forlod Akademiet uden at tage afgang, gav ham også en følelse af at have lidt nederlag – af at han ikke var god nok til det tekniske: perspektivtegning, skyggelægning osv. ”Tegningen er for stedse tabu, naar lige undtages ganske enkelte, mest Rejserids og Kataloggengivelser, og hans Rædsel for dette Spøgelse er saa grundfæstet, at han foretrækker en gennemført Behandling med Pensel og Farve fremfor en løselig Blyantsskitse”, skriver Peter Hertz i sin store Ring-biografi.¹¹

De følgende år blev en hård tid for Lauritz Andersen eller L.A. Ring, som han snart begyndte at kalde sig for at undgå at blive forvekslet med en af sine malerkolleger. Kollegaen hed Hans Andersen, og han stammede fra den lille by Brændekilde på Fyn, hvor han havde haft en opvækst, der på mange måder mindede om Lauritz’ i Sydsjælland. De to malere, der var gode venner og i flere år delte lejlighed og atelier i København, blev enige om at føje navnet på deres fødeby til deres dåbsnavn. Da de begyndte at udstille på Charlottenborg – det skete første gang for Hans Andersens vedkommende i 1881 og for Lauritz Andersens i 1882 – blev de derfor kendt under deres respektive kunstnernavne, altså henholdsvis H.A. Brændekilde og L.A. Ring.

I de fem år, der gik fra L.A. Ring sagde farvel til Akademiet, til han begyndte at udstille på Charlottenborg, forsøgte han at skildre de miljøer i storbyen København såvel som dem i den sydsjællandske landsby Ring, som han kendte bedst. Hvad sidstnævnte lokalitet angår, hentede han især sine motiver blandt mennesker og interiører i sin fødeby Ring. Ind imellem måtte han tage arbejde som håndværksmaler for at overleve. I sine kunstmalerperioder opholdt han sig enten hos sine forældre i Ring eller hos gode venner og bekendte, der som tak for mad og logi fik nogle af de billeder, han ikke kunne sælge. Først da L.A. Ring i foråret 1882 fik sin debut på Charlottenborg med maleriet *Et julebesøg*, malet i Ring med forældrene som modeller, kunne han begynde at skimte lys forude. Men der var endnu lang vej til anerkendelse, og der var også andre problemer end de maletekniske, der hobede sig op foran den unge maler.

Et af de problemer, som gik L.A. Ring meget på, var den politiske og samfundsmæssige udvikling i Danmark, der efter hans mening var

katastrofal. Han forlod Kunstakademiet næsten samtidig med, at der indtrådte en alvorlig forværring af den igangværende forfatningskamp. Kampen var blevet indledt med grundlovsændringen i 1866, som gav de store ejendomsbesiddere privilegeret valgret til Landstinget, og dermed reelt forærede godsejerne magten over Landstinget. Selv om Folketinget, hvortil der var valgret for frie mænd over 25 år, fra 1872 var domineret af Det forenede Venstre, insisterede det konservative Højre på, at de to ting var ligeberettigede, og at kongen ifølge § 13 i 1866-grundloven havde ret til at udpege den regering, han mente var bedst for landet – og den var mærkeligt nok domineret af godsejere helt indtil 1901!

I juni 1875 udnævnte kongen godsejer J.B.S. Estrup som konseilspræsident og finansminister. Han kom til at sidde på posten i 19 år, og under hans styre blev forfatningskampen skærpet dramatisk. Venstre

Figur 1.4: L.A. Ring, *Et julebesøg*. Landsbyen Ring (1882). Olie på lærred. 56 x 62 cm. Den Hirschsprungske Samling, København. Det er malerens forældre, der sidder model. Moderen optræder både som gæst og som værtinde. Faderens holdning antyder, at han er mærket af sygdom.

Figur 1.5: L.A. Ring,
Tiggerbørn uden for en
bondegaard i landsbyen
Ring (1883). 94 x 77
cm. Privateje.

forsøgte i 1877 at spænde ben for Estrup ved at nægte at godkende regeringens forslag til finanslov for 1877-78. Det fik dog ikke Estrup til at kapitulere. Han regerede blot videre ved at udstede en provisorisk finanslov, noget som forfatningen tillod i "særdeles paatrængende Tilfælde".¹² I 1877 var harmen stor over det, Venstres sympatisører opfattede som klart forfatningsstridigt. Det skulle dog blive endnu værre i 1880'erne, efter at Venstre i 1881 havde indledt den såkaldte visnepolitik. Den betød reelt, at Folketingets flertal stemte nej til næsten alle de udgiftskrævende love, regeringen fremsatte. Regeringen gik bare ikke af, men fortsatte ufortrødent. Herved blev der sparet mange penge op i statskassen. Det fik i 1885 Estrup-regeringen til at tage et farligt skridt

videre i den igangværende forfatningskamp, da den besluttede at bruge af de således opsparede midler til store forsvarsanlæg omkring København, noget som Højre prioriterede meget højt, og som Venstre var ubetinget imod. Regeringen havde dog på forhånd sikret sig fremtrædende juristers opbakning, da den hævdede at have grundloven på sin side. Når Folketinget ikke ville arbejde, havde regeringen ret til – med støtte af Rigsdagens andet kammer (Landstinget) og Kongen – at udstede provisoriske love, så landet ikke gik i stå.¹³ Venstre var naturligvis helt uenig, og spændingerne i samfundet voksede nu til faretruende højder. Rundt om i landet opstod der talrige riffelforeninger, noget der næsten kun kunne tolkes som oppositionens forberedelse til et oprør mod Estrups udemokratiske styre.

L.A. Ring fulgte ivrigt med i udviklingen, og der var ingen tvivl om, at hans sympati lå hos den fattige landbefolkning. Ring forfaldt ikke til at idyllisere tilværelsen på landet, som det f.eks. fremgår af hans barske billede *Tiggerbørn uden for en bondegård i landsbyen Ring fra 1883*. Han kendte fra sin egen opvækst i landsbyen alt for godt den lidet misundelsesværdige tilværelse i form af umenneskeligt slid, elendige boligforhold og afmagt over for de sygdomme, der fulgte med at være født på livets skyggeside blandt tiggere, landarbejdere og husmænd. Ring brændte for en social revolution på landet. Han ejede da også en pistol, som han havde tænkt sig at gøre brug af, når det ventede oprør kom. Han var utålmodig, og han beklagede sig over, at folket fandt sig i alt for meget. Sådan her skrev han til sin ven Lars Ebbesen i foråret 1885:

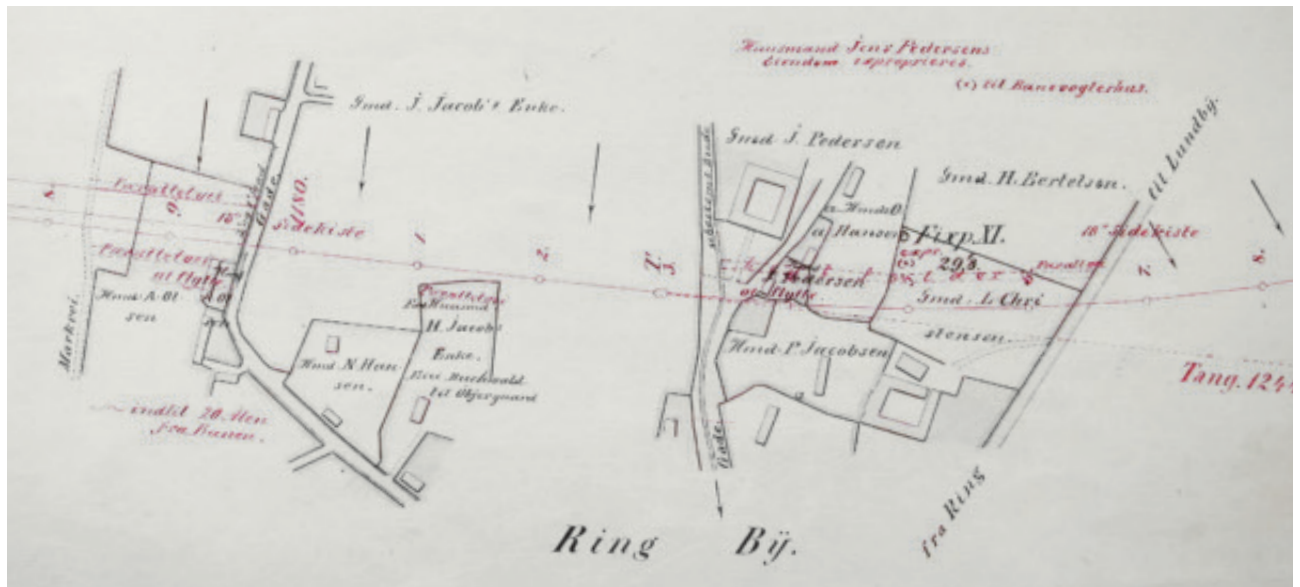
Ved Møderne går det jo ellers lystig i denne Tid, men hvad nytter alle disse Møder til. Bare det ikke bliver til Snak med det hele, og imens gjør Ministeriet, hvad det vil. Jeg synes Rigsdagsmændene optræder alt for moderate, det er dog dem, som skulle føre an ... og så snakker de op om alt det, de vil gjøre, og om at Ministeriet kan ikke holde med hele Folket. Det forekommer mig, at det er Handling, vi nu trænger til og ikke saa meget Snak. Jeg tror, at Ministeriet tænker, at fordi Hunden gøer, bider den ikke, og hvorfor bider vi ikke fra os, når vi bliver sparket, sådan som vi er blevet det den ene Gang efter den anden? Men vi bærer os bare ad som de smaa Hunde, vi bjæffer op, men bide det tør vi ikke, vi frygter Støvlehælen. Naa, nu faar vi se til Efteråret, der maa jo blive en ende på Taalmodigheden engang, og før faar vi heller ingen ende på det, saa vi faar haabe, vi kan faa ende på det hele Slæng af Godsejere og Konserter med det samme.¹⁴

Oven i Rings politiske frustrationer og hans usikkerhed på det professionelle plan kom der i begyndelsen af 1880'erne et nyt og meget personligt problem: hans far blev syg, og det stod hurtigt klart, at det var en alvorlig sygdom. Et par gange i løbet af 1881-83 malede Lauritz sin syge far, det skete for eksempel i maleriet *Et julebesøg* (se figur 1.4), som også blev L.A. Rings debut på Charlottenborg. I begyndelsen af året 1883 var faderens sygdom så fremskreden, at L.A. Ring rejste hjem for at være sammen med sine forældre i den svære tid, der forestod. Kort inden Anders Olsen døde, malede L.A. Ring et gribende portræt af sin dødsmærkede far.

Banevogteren bliver til

Af Peter Hertz' L.A. Ring-biografi synes det at fremgå, at *Banevogteren* er blevet til i sommeren 1883. Det kan umiddelbart forekomme lidt mærkeligt, da maleriet er signeret 1884, men det er formentlig korrekt, at Ring har påbegyndt det allerede i 1883. Det er velkendt, at Hertz i stor udstrækning baserede sin fremstilling på lange og grundige samtaler med maleren i de sidste år inden dennes død i 1933, og Ring har givetvis kunnet huske, hvad han lavede den sommer, da faderen døde, og hjemmet blev solgt. Vi ved, at han det år opholdt sig i flere måneder i sin barndoms landsby for at hjælpe til med de praktiske gøremål i og omkring hjemmet før og efter faderens død. Men ventetiden blev lang, og Ring må ofte have følt trang til at komme væk fra sygeværket og ud i den friske luft. Hvad var så mere naturligt end at kombinere behovet for frisk luft med ønsket om at male et passende motiv i nærheden, så han hurtigt kunne komme tilbage i hjemmet, hvis faderen pludselig fik det dårligere? Det var præcis, hvad han gjorde. Ifølge Hertz er næsten alle Rings tidlige malerier blevet til i et atelier eller en stue. Men i foråret 1883 havde Ring "forsøgt sig som Friluftsmaler i to smaa Landskaber, det ene af Jernbaneoverskæringen i Hjemmets Nærhed med Banevogteren ved Ledet og det kommende Tog, det andet desværre tilintetgjort, fra Markerne omkring Landsbyen, gengivende en Vogterdreng med sin Pisk og sine Faar og i Luften den kvidrende Lærke".¹⁵

Det første maleri, Hertz omtaler her, er netop det, vi i dag kender som *Banevogteren*. Det er altså i hvert fald delvist malet i fri luft, og at det er malet "i Hjemmets Nærhed" er nærmest en underdrivelse, for alt tyder på, at motivet skal findes ved den jernbaneoverskæring af

Figur 1.6: Beliggenheden af L.A. Rings barndomshjem i landsbyen Ring fremgår af en samling planbogskort for Roskilde-Masnedsund fra 1868, altså fra tiden inden Sydbanen blev bygget. Kortudsnittet her viser, hvordan den planlagte jernbane skærer tre veje i Ring By, hvoraf den nordligste er vejen til Hammer, og den sydligste vejen til Lundby. Ved Hammer-vejen afskærer jernbanen et stort stykke af den matrikel (nr. 32), som tilhører husmand Anders Olsen, altså L.A. Rings far. Bemærk tallet 1180. Dette tal angiver, at den nordlige overkørsel, der senere kom til at hedde 217, befinder sig i en afstand af 1180×100 alen = 74 km fra Roskilde station. Kortene findes i Sjællandske Jernbaneselskabs arkivserie 'Jernbanekort' i Rigsarkivet.

Ring-Hammer landevejen, der lå mindre end 50 meter fra Rings barndomshjem.¹⁶ Ring havde naturligvis brug for en person til at stå model for den banevogter, som er den eneste person på maleriet, og som optræder i titlen. Han var heldigvis lige ved hånden. Ring havde for vane at bruge venner og bekendte fra lokalområdet som modeller i sine malerier – det gælder ikke mindst i mange af hans tidlige malerier fra landsbyen Ring – så hvad var mere nærliggende end at bede den 'rigtige' banevogter i Ring om at lægge ansigt og krop til, og at banevogteren accepterede, når det var den lokale maler L.A. Ring, der bad ham om det? Men hvem var han egentlig, denne banevogter?

Det er ikke svært at finde de mest basale oplysninger om manden. Den slags oplysninger kan man få ved at studere de folketællinger, der blev gennemført i Danmark cirka hvert tiende år i 1800-tallet. Her kan man se, at banevogteren i Ring i 1883-84 hed Jørgen Frederiksen. Han

Figur 1.7: Danske Statsbaners Funktionsliste (1870-1900) for "Banevogter nr. 40" ved Sydbanen, Jørgen Frederiksen, Ring By, Hammer Sogn, Præstø Amt.

Personallister

for

Jørgen Frederiksen (Gjeldsted)

A. Funktionsliste.

Funktion.	Ansettelsesdag.	Station.	Bemærkninger om særlige Tjenstforhold, Tillæg etc.	Akterne findes
Banevogter Nr. 40.	1/10 1870	Sydbanen	15 Rd. mdl. og Bolig	Beskr. 29/11 70.
do.	1/7 1874	do.	20 Rd. mdl. og Bolig = 24 Rd. aarlig	
do.	1/4 1885	do.	45 Rd. mdl. foruden Bolig. — Hans Kæstres opparbejdet mdl. Godtgjærelse af 4 Rd. for at gaae Overkjørselen i L. 1887.	9. K. 1/5. 85.
do.	1/6 1889	do.	149 Rd. mdl. uden nogen Bolig.	Beskr. 28/11 87
Banearbejder Nr. 436	1/10 1889	Post i Lydkær med 116 Gællepost. Fri Bolig i Nr. 328 og 4536 med Beskr. 46/1/84 (1894 Statsbanerstatistik)		
Afsked	31/10 1900		efter Anværgning p. d. af Svagelighed og med Pension.	Nr. 2130 76/5 96
			1/10 1900 tilkommer der ham en aarlig Pension af Nr. 373, 33	dit

var født i Gjeldsted i Herlufsmagle sogn den 13. marts 1841, var flyttet til Hammer Sogn (som omfattede landsbyen Ring) i 1868, samme år som han blev gift med Cecilie Katrine Andersen, med hvem han i tidens løb fik fire børn. Faktisk benævnes han banevogter ved tre på hinanden følgende folketællinger, nemlig i 1880, 1890 og i 1901.¹⁷

I Sjællandske Jernbaneselskabs og de Danske Statsbaners arkiver findes en sagsmappe, der indeholder de vigtigste faktuelle oplysninger om Jørgen Frederiksens karriere ved jernbanen.

Det fremgår heraf, at han blev ansat som "Banevogter nr. 40" ved Sydbanen den 1. oktober 1870 formedelst en løn på "15 Rd. mdl. og Bolig"; at han blev overflyttet til et job som "Banearbejder" den 1. oktober 1892; og at han blev bevilget afsked på grund af helbredsproblemer den

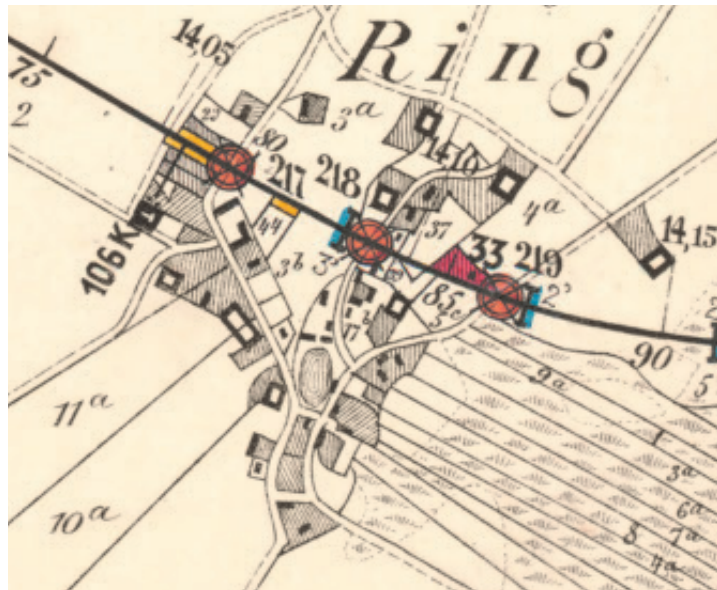

31. oktober 1900 med en "aarlig Pension af Kr. 393,33".¹⁸ Det er med en til vished grænsende sandsynlighed denne Jørgen Frederiksen, der har stået model for L.A. Ring. Det er klart, at de to har kendt hinanden godt, selv om L.A. Ring forlod landsbyen allerede i 1869. Han tilbragte nemlig lange perioder i slutningen af 1870'erne og næsten alle ferier i begyndelsen af 1880'erne hos sine forældre i Ring. Og landsbyen var ikke ret stor. En nulevende efterkommer til Jørgen Frederiksen bekræfter, at den person, der er afbildet på Rings maleri, har tydelige lighedstegn med andre medlemmer af Frederiksen-familien.¹⁹

Banvogteren i Ring havde tre offentlige overkørsler at passe, dvs. han skulle sørge for, at leddet blev lukket, eller bommen blev sænket ved hver overkørsel i god tid, inden toget skulle passere. Af en såkaldt plantegning fra 1890 (figur 1.8) ses således de tre bevogtede overkørsler i Ring, kaldet hhv. 217, 218 og 219, hvor 217 er den nordligste og 219 den sydligste. Sammenligner man den ældre figur 1.6 med den nyere figur 1.8, står det klart, at Rings barndomshjem har ligget meget tæt ved overkørsel 217. Men det fremgår også, at ledvogterhuset (markeret med tallet 33 i den røde trekant), hvor Jørgen Frederiksen boede med sin familie, lå tættest ved overkørsel 219. For at kunne betjene alle overkørslerne skulle konen derfor tage sig af leddet umiddelbart uden for ledvogterhuset – det ses af funktionslisten i figur 1.7 – mens han selv har skullet bevæge sig de cirka 400 meter op forbi overkørsel 218 til overkørsel 217. På dette sted havde Sjællandske Jernbaneselskab opført en lille, sortmalet "udmuret vogterhytte med kakkellovn", hvori banvogteren kunne komme i læ for regn, sne og kulde, når han ventede på toget efter at have udført sin pligt. En af hans pligter var naturligvis – inden toget skulle passere – at lukke dobbeltleddet på begge sider af banen, så trafikanter på landevejen mellem Ring og Hammer blev sikret mod at blive ramt af toget ved overkørsel 217. Men ikke nok med det: Ved hjælp af et kædeetræk, betjent fra en vinde tæt ved vogterhytten, skulle han desuden sænke to bomme, som derved kom til at spærre for trafikken ved den midterste overkørsel 218, der lå cirka 200 meter mod syd. Den sorte vogterhytte var banvogterens primære arbejdsplads. Selve banvogterhuset var hovedsageligt beregnet til beboelse for familien, men var også arbejdsplads for konen, når hun skulle passe overkørsel 219 og give signal om togpassage vha. en optisk telegraf.²⁰

Det var her ved overkørsel 217 og den sorte vogterhytte, få meter fra L.A. Rings barndomshjem, at Ring mødtes med banvogter Frederik-

Figur 1.8: Sydbanen, der blev anlagt i årene 1868-70, gik gennem landsbyen Ring, hvor den krydsede tre veje. På figuren, der er et udsnit af en af mange plancher i "Planbog Roskilde – Masnedø 1890", som findes på Jernbanemu-seet i Odense, ses, at de tre niveauoverkørsler har numrene 217, 218 og 219. Da banen på den viste strækning går næsten direkte nord-syd (nord er til venstre), er overkørsel 217 altså længst mod nord og 219 længst mod syd. I den røde trekant med tallet 33 lå banevogterhuset i Ring.²¹ Huset og grunden inden for trekanten ejedes af Danske Statsbaner.

sen, og det var her Frederiksen stod model for maleren, mens denne arbejdede på sit værk.

L.A. Ring nåede ikke at blive færdig med *Banevogteren* i 1883 og sandsynligvis heller ikke med *En Vogterdreng*. Da faderen døde 8. juni 1883, har Ring naturligvis skullet tage sig af det praktiske i forbindelse med salget af husmandsstedet og moderens flytning til den ældste søn Ole, der ejede en mindre gård ved Tuehuse i nærheden af Fakse.²² Alt dette, sorgen over faderens død og opløsningen af barndomshjemmet, har forståeligt nok fået ham til at søge ophold et andet sted. Hans maler-kollega og gode ven H.A. Brendekilde kunne heldigvis hjælpe ham ved at udvirke en invitation, så han kunne komme på et længere ophold hos gårdejer Lars Ebbesen i Rågelund på Fyn, en af Brendekildes nære bekendte. Hertil ankom Ring i det tidlige efterår. Han blev vel modtaget, og under opholdet indledte han et varmt venskab med gårdejer Ebbesen, et venskab der kom til at vare resten af livet.²³

Men han kom ikke videre med de to friluftsmalerier, han var startet på i foråret 1883. De var begge så intimt forbundet med landskabet omkring og minderne fra den sjællandske landsby Ring, at det ikke gav mening at arbejde med dem i Rågelund. Han var tilbage i en lejet hybel i Vingaardstræde i København, da kartoffelhøsten hos Ebbesen var overstået i september 1883, en begivenhed han forevige på maleriet *To piger der graver kartofler*, der kom med på Charlottenborgs juleudstilling i 1883.²⁴

Figur 1.9: Banevogterhus nr. 35 i Sværdborg få kilometer syd for Ring. Huset, der er forsynet med en lille knast – et såkaldt skilderhus – i facaden ud mod jernbanen, er af den type, der blev bygget mange af i forbindelse med anlægget af Sydbanen i 1868-70. Huset havde en kvadratisk grundplan og vinduer i gavlen. Det bestod af forstue, køkken og to værelser, og det indvendige beboelsesareal var kun ca. 34 m². Banevogterhuset i Ring, der i hvert fald i 1890 havde nummeret 33, har været næsten identisk med det i Sværdborg (Foto: J. Bruun-Petersen).

Det blev en lang og ensom vinter for L.A. Ring, da hans kammerat og tidligere bofælle Hans Andersen Brendekilde var blevet gift og nu boede sammen med sin kone et andet sted i byen. Tidligt på foråret 1884 opgav Ring sin triste tilværelse i København og tog ophold hos barndomsvennen Niels Andreasen, der var blevet lærer ved Vejlø Skole lidt syd for Næstved.²⁵ Senere på sommeren rejste han igen over til Lars Ebbesen i Rågelund, hvor han som tak for opholdet malede portrætter af Lars Ebbesen og flere medlemmer af hans familie. Han malede desuden høstbilledet *Tre Mødere* (1884), hvor tre mænd svinger hver sin le i kornmarken. Men ind imellem de to besøg opholdt han sig i landsbyen Ring, hvor han ifølge Hertz boede hos landsbyens skrædder Poul Jensen, dennes hustru Sidse Kristine (kaldet Stine) og deres mange børn.²⁶ Det er derfor oplagt, at det var i perioden mellem opholdene i Vejlø og i Rågelund, han færdiggjorde og signerede *Banevogteren*, i juni 1884. I december samme år udstillede L.A. Ring maleriet på den årlige juleudstilling på Charlottenborg. Hvordan det blev modtaget, vender vi tilbage til i kapitel 3.

Et første kig på *Banevogteren*

Billedets grundstemning er melankoli. Til trods for, at vi befinder os i juni måned, hvor træer og buske endnu burde bære forårets friske grønne løv, er vegetationen mørkegrøn, og de øvrige farver er holdt i

>

Figur 1.10: L.A. Ring
Banevogteren (1884).
Olie på lærred. 57 x 46
cm. Nationalmuseum,
Stockholm.

forskellige brune og sorte nuancer. Undtagelsen er himlen, der er ensartet mælkevid, knap nok gennemskinnelig for den sene eftermiddagssol, som fremkalder lange, tværgående, diffuse skygger fra banevogteren og den sorte vogterhytte i billedets forgrund, men også fra det dobbelte led med skyggen af barnet, der befinder sig uden for billedets kant. Leddet er lukket og spærrer således for trafikken på Ring-Hammer landevejen ved overkørsel 217.

Banevogteren rager så højt op i forgrunden, at hovedet er lige over horisonten. Hans ansigt bortvendt, stirrende hen mod det damptog, der nærmer sig sydfra, fra Masnedsund og Vordingborg.²⁷ Toget befinder sig i kurven lige syd for Ring, umiddelbart før overkørsel 219, hvor banevogterens hus ligger skjult bag den gård, der ses i baggrunden til venstre for sporene. I baggrunden til højre ses et hus, et tydeligt bevis på, at jernbanen har skåret landsbyen over i to dele. Linjerne fra vogterhyttens nederste tagkant, hækken til venstre og jernbanesporene til højre peger alle hen mod toget, som sammen med banevogteren er hovedaktøren i det stille drama, der udspiller sig på Rings maleri. Om et øjeblik vil toget med dets passagerer og last af gods suse forbi overkørsel 217, men det vil hverken standse her eller ved nogen af de to øvrige overkørsler i Ring, for Ring er ingen stationsby, den har ikke engang et trinbræt.²⁸ Landsbyen Ring befinder sig langt fra alting, langt ude i periferien af det moderne samfund, der bliver mere og mere præget af teknologi. Når toget er passeret, vil banevogteren åbne leddet, så landsbyens beboere og kreaturer igen kan passere jernbanesporene, og livet vil gå videre som før.

Dag ud og dag ind gør banevogteren sin pligt, for det får han sin løn for. Selv om lønnen er yderst beskedent, kun 40-45 kroner om måneden plus fri bolig i banevogterhuset, så er det lige nok til at sikre banevogteren og hans familie en tilværelse uden sult og nød. Men som det fremgår af hele hans holdning, er han ikke rigtig glad. De sænkede skuldre og armene, der hænger slapt ned langs siden, vidner om afmagt og resignation over for de nye tider. Afmagt over for udviklingen, her symboliseret ved jernbanen og damptoget, der har betydet en total omkalfatring af hans tilværelse. Banevogterens træsko, enorme af omfang, synes at vidne om en tidligere tilværelse som daglejer hos bønderne i Hammer Sogn.²⁹ Det har ikke været en tryk tilværelse, for bønderne fik sværere og sværere ved at få det til at løbe rundt, efterhånden som billigt korn fra USA og Rusland i 1860'erne og 1870'erne strømme-

de ud på verdensmarkedet og tvang de danske bønder til at omlægge driften fra kornproduktion til animalsk produktion. I denne usikre periode har Frederiksen grebet den uventede chance for at blive ansat som banevogter ved den nye Sydbane. Selv om det var et usselt betalt job, har den faste løn givet ham en økonomisk tryghed, han ikke havde før, men han har samtidig mistet noget af sin identitet. Han har så at sige lukket et led til sin tidligere bondetilværelse. Han er ikke længere en naturlig del af landsbyens fælleskab, hvilket L.A. Ring diskret antyder med den massive tværgående skygge af leddet bag hans ryg.

Måske er der også andre grunde til den melankolske stemning, der præger *Banevogteren*. Det vender vi snart tilbage til.

Mysteriet om tallet 40 på den sorte vogterhytte

I 2007 gjorde den daværende leder af Randers Kunstmuseum, kunsthistorikeren Finn Terman Frederiksen, opmærksom på, at der kunne være tvivl om stedet, hvor *Banevogteren* blev til. Som det fremgår af figur 1.10, står banevogteren ved siden af en sort vogterhytte med et skilt, der viser tallet 40 i sort på hvid baggrund. Terman Frederiksens ærinde med artiklen var først og fremmest at forberede læseren på den Ring-udstilling, der netop var åbnet på hans museum. Med hans egne ord viser udstillingen "det gamle almuesamfund i opbrud: fortidens stråtækte bindingsværksgårde og skæve, usle husmandsrønner, som nu ses side om side med den nye tids fænomener såsom banespor, master, elledninger, industribygninger osv."³⁰ Men artiklens forfatter beretter også om en interessant diskussion, han har haft med banehistorikeren Ole Christian Nørregaard Pedersen, der over for ham har pointeret, at "vogterhus nr. 40 [...] ikke stod ved banestrækningen på malerens hjemegn, men derimod på brolandingens på Masnedø".³¹ Da banevogterhuset i Ring havde nr. 33, overvejer Nørregaard Pedersen, om L.A. Ring måske kunne have malet en privat overkørsel et sted syd for Ring. Den forklaring køber Terman Frederiksen imidlertid ikke. Han fremfører forskellige indvendinger, bl.a. at det er svært at forestille sig, at en gårdejer skulle indrette sig med en officielt udseende ledvogter og nydeligt grundmuret træskur, når leddene ved private overkørsler i henhold til loven skulle holdes permanent lukkede, bortset lige fra de situationer, hvor gårdejeren eller hans folk havde ærinde i marken på

den modsatte side af banen. Terman Frederiksen konkluderer, at ”på den baggrund ledes vi tilbage til den hidtil gældende placering af motivet ved landsbyen Ring, dvs. til overkørsel nummer 33”. Han er dog ikke i stand til at forklare, hvorfor L.A. Ring har malet 40 i stedet for 33 på det sorte skur til højre for banevogteren.

Det er jernbanehistorikerne Gitte Lundager og Poul Thestrup heller ikke, men de føjer en række nye momenter til mysteriet i den artikel, de i 2008 udgav i Jernbanemuseets tidskrift, *Tog i tiden*.³² En historisk velfunderet artikel om de forskellige typer af krydsninger, der kan optræde mellem jernbane og vej, og de forskellige former for bevogtning, man kan komme ud for, når vej og bane krydser hinanden i samme niveau (kaldet niveauoverkørsler i jernbaneterminologien). Som illustrativt eksempel vælger Lundager og Thestrup netop landsbyen Ring, hvor der i 1880’erne fandtes de tre niveauoverkørsler, som er vist i figur 1.8.

Lundager og Thestrup, der også præsenterer figur 1.8 i deres artikel, afslører hermed, at kilden til tallet 33 på banevogterhuset i Ring, er en planbog, der er udgivet af Danske Statsbaner i 1890. Samme planbog bekræfter også Nørregaard Pedersens tidligere omtalte oplysning om, at banevogterhus nr. 40 lå på Masnedø, kun få meter syd for Masnedsundbroen. Men den lokalitet synes slet ikke at harmonere med omgivelserne i Rings maleri. ”Det er derfor helt klart, at det ikke er dette sted, som danner grundlag for L.A. Rings billede”, skriver de to forfattere. Og de fortsætter: ”Vi må derfor konkludere, at det er muligt, at billedet viser en overkørsel i landsbyen Ring, men at vi så ikke kan give en forklaring på nummeret 40 på huset/skuret”. De argumenterer for, at hvis billedet faktisk er malet i Ring, så har maler og model sikkert stået ved et ”skilderhus” – en primitiv hytte designet til at beskytte en banevogter mod regn og kulde – ved den nordlige overkørsel 217 og set toget nærme sig fra syd.³³

At Banevogteren er malet i landsbyen Ring, kan der ikke være tvivl om, hvis man tager Peter Hertz’ tidligere citerede bemærkninger om dette maleri for gode varer. Maleriets baggrund, der gengiver et lavtliggende område med et læhegn langs en vej eller et dige, harmonerer også fint med omgivelserne umiddelbart syd for landsbyen Ring, nemlig eng- og moseområdet Ring Enghave. Men hvorfor står der så 40 og ikke 33 på den sorte vogterhytte? Terman Frederiksen, Lundager og Thestrup synes alle at gå ud fra, at nummeret på Frederiksens vogter-

hytte burde være det samme som på hans banevogterhus, altså 33, men de har ikke henvist til kilder, der dokumenterer, at det nødvendigvis skulle forholde sig sådan.

Inden vi kommer nærmere ind på spørgsmålet om tallet, må vi have nogle kendsgerninger på plads om jernbanerne på Sjælland i 1880'erne. Da Jørgen Frederiksen 1. oktober 1870 blev ansat som banevogter ved Sydbanen, der gik fra Roskilde over Køge og Næstved til Masnedsund, var der kun få dage, til banen åbnede for regelmæssig trafik. Sydbanen blev ikke drevet af staten, men, i lighed med Vestbanen fra København til Korsør, af Sjællandske Jernbaneselskab, som havde opnået koncession på driften i en årrække. ”Den stærke Udvikling af det danske Jernbanenet i 1870'erne gjorde det dog mere og mere ønskeligt at realisere den Tanke om Sammenslutning, der allerede var fremsat i 1866, saaledes at samtlige Hovedlinier samledes og blev drevet under én Administration, Befordringsbestemmelser og Instrukser”, som det står beskrevet i et ældre historisk værk om de danske jernbaner.³⁴ Med hovedstrækningerne i Jylland og på Fyn på statens hænder arbejdede konseilspræsident og finansminister Jacob Estrup i sidste halvdel af 1870'erne systematisk hen mod en statsovertagelse af Sjællandske Jernbaner ved at lade staten købe aktier, indtil han i 1879 kontrollerede ca. 28 procent af aktierne i selskabet.³⁵ Da de øvrige aktier var spredt ud over et stort antal aktionærer, gav det staten en så afgørende indflydelse på selskabets generalforsamlinger, at Estrup i 1879 kunne tilbyde at købe alle aktier i Sjællandske Jernbaneselskab til en kurs, der lå 25 % over dagskursen.³⁶ Selv om der i de følgende måneder foregik en del spil for galleriet, var resultatet givet på forhånd: Estrup ville vinde. Den 19. oktober 1880 overtog staten driften af alle Sjællandske Jernbaneselskabs baner, og dette selskab ophørte med at eksistere. I en femårig overgangsperiode fortsatte det dog som Sjællandske Statsbaner, mens man gradvist skiftede den gamle ledelse og de gamle rutiner ud med nye, der var fastlagt af de for længst etablerede statsbaner i Jylland og på Fyn. Det endelige skifte blev således først en realitet den 1. oktober 1885, da den administrative sammenlægning af statsbanerne øst og vest for Storebælt afsluttedes med, at den gamle direktør for Sjællandske Jernbaneselskab, Viggo Rothe, blev erstattet af en ny generaldirektør for samtlige statsbaner i Danmark, Niels Henrik Holst, der var udnævnt af indenrigsministeren.³⁷

Mr. Banerens Afskrift

Medtaget den 15/12 1885
 Fremsendt den 23/1 1886

Konduiteliste for Aaret 1885.

Med Hensyn til Konduitelstens Udfyldning bemærkes: For at tilvejebringe saa megen Ensartethed som muligt, bedes de ved pågældende Rubrik anførte Betegnelse saavidt muligt benyttede og saaledes, at der istedenfor den fulde Betegnelse kun sættes det udfør samme anførte Tal. Som det vil bemærkes, svare Tallet 2 til almindelig gode Kvalifikationer. Nærmere Forklaringer og Tilføjsler bedes anførte i Anmærkningsrubrikken; i denne vil der navnlig altid være at give detaljerede Oplysninger, naar Bedømmelsen af en Ansæt i en eller flere Henseender er særlig uforudlagtig (naar Tallet 4 eller ved Rubrikkerne D III, IV og V og E Tallet 3 eller 4 benyttes).

Navn og Stilling (A)	Bopæl	A		B		C		D					E	F
		Ydre	Holbred	Kundskaber		Forhold i Tjenesten					Forhold udenfor Tjenesten	Skikket til Avancement		
				I	II	I	II	III	IV	V				
<i>Jørgen Frederiksen Banevogter nr. 40.</i>	<i>Hus nr. 33.</i>	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

Anmærkninger: _____

H. Schumann
(Bølenknif)

Bemærkninger af de Foresatte for den, der har affattet Listen: _____

H 85

Figur 1.11: Danske Statsbaners Konduiteliste (1885) for "Banevogter nr. 40", Jørgen Frederiksen, Ring By, Hammer Sogn, Præstø Amt.

I forbindelse med Danske Statsbaners overtagelse af den fulde kontrol over Sydbanen ved udgangen af 1885 fik banevogter Jørgen Frederiksen og alle de andre banevogtere på denne bane, i alt cirka 50 personer, udfyldt en "Konduiteliste" til brug ved eventuelle forfremmelser eller afskedigelser i det nye selskab. Konduitelisten var et skema, der indeholdt en overordnet funktionærs vurdering af den pågældende banevogters kompetencer på 11 områder af relevans for tjenesten. Banevogteren Jørgen Frederiksen fik ved den lejlighed tildelt ene 2-taller, der blev givet for "almindelig gode Kvalifikationer". Af skemaet fremgår også, at familien Frederiksens bopæl ved årsskiftet 1885-86 er "Hus nr. 33", men i Jørgen Frederiksens sagsmappe er der ingen konkrete informationer om nummeret på banevogterhuset i Ring før det tidspunkt.

Det er der derimod i oversigten "Sjællandske Baner. Inddeling og Bevogtning. 1/6 1877-", som vi for nylig har fundet i Sjællandske Jernbaneselskabs arkiv i Rigsarkivet. Heraf fremgår det klart, at Jørgen Frederiksen også boede i "Hus nr. 33" i 1877, da denne oversigt blev udarbejdet. Vi kan derfor konkludere, at der ikke er sket en renummerering af banevogterhusene i forbindelse med Danske Statsbaners overtagelse af Sydbanens drift, noget vi luftede som en mulighed i en tidligere artikel.³⁸

Men der er heller ikke brug for den slags hypoteser. Banevogterhuse og ”udmurede banevogterhytter” er to forskellige konstruktioner. Banevogterhusene var primært beregnet til beboelse, og vi ved, at der i 1886 fandtes 25 banevogterhuse med én lejlighed og 22 med to lejligheder i hver på Sydbanen fra Roskilde til Masnedø.³⁹ Det er derfor klart, at et banevogterhus kun i sjældne tilfælde har haft samme nummer som den banevogter, der boede i det. Anderledes med banevogterhytterne. I 1886 fandtes der 34 ”udmurede Banevogterhytter med 34 Kakkelovne” på den samme strækning.⁴⁰ Hver og en af disse hytter var én bestemt banevogters primære arbejdsplads, og det giver derfor god mening, at de har båret samme nummer som banevogterens nummer i Sjællandske Jernbaneselskabs fortegnelse over dets banevogtere.⁴¹ Herved har lokomotivføreren i et forbipasserende tog kunnet rapportere til sine overordnede om eventuelle problemer ved den overkørsel, hvor der lå en banevogterhytte, og ledelsen har dermed kunnet placere et ansvar for fejl og mangler hos den rigtige banevogter.

Sagt på en anden måde implicerer det, at L.A. Ring formentlig ikke har ’snydt’, men at han, også da han arbejdede på Banevogteren, var tro mod sit velkendte dictum: at han kun malede det, han så. Det er naturligvis ikke det samme som, at han aldrig malede opstillinger, han selv havde arrangeret. Det gjorde han ofte.

Et ikon

Med maleriet *Banevogteren* skabte L.A. Ring i 1883-84 et banebrydende værk, der skildrer den moderne teknologis indtrængning i et århundredgammelt bondesamfund. Maleriet giver ikke mindst et indfølelsefuldt portræt af ”et menneske, der befinder sig på kanten mellem det gamle, det velkendte, og det nye, det fremmede”, som vi skrev for få år siden.⁴² Dengang tænkte vi kun på banevogteren som en tidligere husmand eller landarbejder, der var blevet ansat ved jernbanen, et symbol på det nye og moderne, og at han derved var blevet fremmedgjort i forhold til sit tidligere miljø, bondemiljøet. Med den ovenfor beskrevne historie in mente vil vi hævde, at nok foretog Jørgen Frederiksen et afgørende valg, da han i 1870 søgte og fik stillingen som banevogter i Ring, men også at han i begyndelsen af 1880’erne igen befandt sig på tærsklen til en ny og usikker tid. En tid med nye ejere og nye foresatte, der ville

have hans kvalifikationer målt og vejet efter uigennemsigtige kriterier, som i sidste ende kunne koste ham jobbet.

Måske har Jørgen Frederiksen fortalt maleren L.A. Ring, en nær bekendt fra landsbyen, om sin usikkerhed med hensyn til fremtiden, da han stod model for ham i 1884. En usikkerhed der må have anslået kraftige resonanser i maleren selv, som også befandt sig i en særdeles vanskelig og usikker situation i forbindelse med barndomshjemmets opløsning, efter at han havde forladt Kunstakademiet uden at have færdiggjort sin uddannelse. Måske er det en væsentlig del af forklaringen på, at Banevægteren er blevet så vellykket, at dette maleri i dag er blevet et ikon i dansk malerkunst.